

260 AASTAT NURSI KOOLI

◎ MINEVIKUST TÄNAPÄEVANI ◎

Nursi kool on Võrumaal üks vanemaid. Tal õnnestus püsima jääda viiekümne aasta eest siinmail tegutsenud 98 maa-alkkooli hulgas, millest paljusid enam pole. Rõuge kihelkonnas kuulub vanade koolide seas Nursile vanuse poolest Rõuge (1689), Roosa (1689) ja Viitina (1728) järel teadaolevalt neljas koht. Sünnimusterohtet, nii mure kui ka rõõmupäevadega 260aastast minevikku kajastavad mitmete arhiivide allikad, kroonikalehed ning rahva mälestusis talletatud killud.

Teadaolev Nursi kooli esmamainimine pärineb 15. jaanuarist 1736, mil visitatsiooniprotokollis tehti järgmine ülestähendus:

«Nursi peab juba 6 aastat kooli üleval härra asessor Freiman. Praegu on seal 12 last. Koolmeistri nimi on Michel, pidavat hästi lugema ja laulma, samuti veidi küsitlemisega õpetama.»

Kuna õppetöö algas enamasti enne jõule, saame kooli algusaastaks 1729.

Liivimaa kindralkuberner G. Browni koolipäetendiga 1765. a. aprillist kohustati kõiki rohkem kui 5 adramaaga mõisaid talurahvale koole asutama. Samal ajal Vastse- ja Vana-Nursi mõisaks jaotatud Nursis alustavad tegevust kaks saatusest seotud mõisakooli. Rõuges 11. detsembril 1766 korraldatud koolivisitatsioonil on 15 mõisakooli hulgas Vastse- ja Vana-Nursi kooli kohta järgmisi andmeid. Esimeses jagas

26 lapse teadmisi Jakob Ignatius (meetrikas Koolmeister Jakob), teises 28 lapsele Timmo Juhan. Koolmeistrite palgad on võrdsed: 3 vakka rukkeid, samapalju otri ja kaeru ning laste poolt juurvilti. Kaks aastakümneid hiljem leiti visitatsioonil, et Vastse-Nursis peetakse kooli ühes mõisa rehes, kuna Vana-Nursis polegi koolimaja, sest «vanemad siiani ise oma lapsi õpetanud on».

Otsustava pöörde kihelkonna varjusurma langenud haridusellu toob 1811. a. Rõuge pastoriks tulnud G. G. Marpur. Esialgu peeti Vastse-Nursi kooli Lauri karjamõisas, Vana-Nursis aga tagastati kohtumajaks kasutatud hoone koolile. Onnetud koolimajad said siinsete valdade alatisteks valulasteks ja valmistasid vallaisadele peavalu ka pärast ühtse Nursi valla moodustamist 1895. aastal.

Vastse-Nursi valla rahvas on XIX sajandil mõisa abiga neli koolimaja ehitanud. Viimane, Simmula koolimaja, võttis õppijad vastu pooleliolevana 1862. a. novembris ja valmis lõplikult 1867. a. jõuluks. Majal jäi 50. juubeliaastast puudu vaid üks. Ool vastu 4. oktoobrit 1911 põles koolihoone maani maha. Nüüd järgnesid kooli rännakud mööda külatarresid, kuni 1918. a. jõulude järel Vastse-Nursi härrastemajas asupaik leiti. Vabadussõja lahingute ajal hävisid aga märtsis-mais 1919 peaaegu kõik kooli varad.

Koolimajade probleem lahendati Eesti Vabariigi ajal energilise vallanõukogu algatusel riikliku abiga. Algusaastad ei olnud kerged. 1919. a. sügisel Nursi koolid ühendati ja paigutati Vana-Nursi härrastemajja. Ruume tuli jagada kodupinda kaitsvate rahvaväelastega. Järgmisel aastal tuli mõisamaja vabrikule «Metall» loovutada ja õppetöö Jugu talus üüritud ruumis käis kahes (!) vahetuses. Seepärast kohandati Vastse-Nursis 4klassilise kooli tarvis endine kõrtsihoone, mis, tõsi küll, lagunenud, külm, pime ja röske oli.

Vana kõrtsi vundamendile laskis Nursi vald 1926. a. erakordselt lühikese ajaga üles ehitada uue Vastse-Nursi koolimaja. Ehitustöödel osales peaaegu iga päev kogu valla volikogu koosseis eesotsas vallavanema Mihkel Tammemäega. Nelja lja poole kuu pärast võis 17. novembril alustada hilinenult õppetööd kahes klassiruumis. Ajakohase haridustempli pidulik pühitsemine toimus 27. veebruaril 1927. Ehitustööde kogumaksumus oli 2891 485 marka, millest 2 miljonit marka saadi laenuks Eesti Vabariigi koolimajade ehituse fondist. Kindel materiaalne baas võimaldas avada 1928. a. V ja 1929. a. VI klassi.

Viimase maailmasõja hävitavast keerisest pääses sisustusest rüüstatud koolimaja terve. Algselt kolme klassiruumiga majas avati 1944. a. VII klass, 1960. a. leiti ruumi VIII klassi tarvis. Veel ühe klassi (0 klassi) lisamine 1987. a. sügisel sai teoks vaid seetõttu, et laste arv koolipiirkonnas oli kahanenud. Vastavalt sõjajärgsetele reorganiseerimistele on toimunud kooli nimemuutused: 1944. a. Vastse-Nursi Mittetäielik Keskkool; 1950 — Vastse-Nursi 7kl. Kool; 1960 — Vastse-Nursi 8kl. Kool. 1978. a. jäeti ära asukohale viitav nimetäiend (Vastse). 1988. aastast on Nursis 9kl. kool.

Kooli elujõud on kätketud õpilastesse, kes, vahetudes nagu värskenev veri, kooli elavana hoiaavad; südameks jääb koolile siiski õpetaja. Nende koostöös kujunevad kooli vaim ja vaimus. Esimesed Nursi vallakoolide koolmeistrid olid iseõppijad. Rõugesse 1846. a. pastor R. G. Hollmani ra-

jatud kihelkonnakoolist tulid vallakoolidesse hea ettevalmistusega koolmeistrid. Vastse-Nursis oli neid kokku kümme-kond. Tartus Hollmanni Õpetajate Seminari lõpetanuteist õpetas Vastse-Nursis Karl Laats (1884—1892) ja Vana-Nursis 33 aastat Juhan Raudsepp (1878—1911).

Kihelkonna ulatuses torkab Vastse-Nursi vallakool silma nähtusega, mida tänapäeval tavatsetakse kaadri loovaluseks nimetada. Sajandi vältel (1819—1919) vahetub siin 27 õpetajat. Armetult väike tasu ei meelitanud ametit pidama. Pole siis ime, et siinset koolmeistrikohta pidasid isegi mõned kõrtsisõbrad, kes joomise pärast tuli ametist tagandada.

Ent Nursi koolides ei puudu ka koolmeistrid, kes maale ja rahvale au teevad ja keda maa soolaks võib nimetada. 1892. a. valiti nelja kandidaadi hulgas Vastse-Nursi koolmeistriks Rõuge kihelkonnakooli kasvandik Jaan Adamson. Kutsetöö kõrval pühendub ta täielikult ühistegevusele: organiseerib seltskondlikku elu, korraldab loenguid, levitab karskusiideid. Tabavalt iseloomustavad teda kroonikaread: «Mõtte poolest oli ta tuline nooreestlane — vihkas iga võorast võitnu ja mõju — ta oli Vastse-Nursi laulukoori isaks...»

Paar aastat pärast J. Adamsoni lahkumist saab tema elutöö jätkajaks äsja kihelkonnakoolist tulnud 18aastane Jaan Kiibert. Ta asutab Nursis karskusseltsi ja selle juurde laulukoori ning raamatukogu. Visa võitlus haridusolude parandamise eest vallavalitsusega kannab aga vähe vilja. Kaotanud tules vara, lahkub võimalike koolmeister väljarandajatega Samaara kubermangu.

Kauaaegset koolmeistrit ja koolijuhatajat Ferdinand Engelbergi-Eelmäed, kes töötas Nursi koolides aastatel 1917—1944, mäletatakse tänapäevani kui kohaliku kultuurielu üht tugisammast. Temalt pärineb ka meieni jõudnud «Vastse-Nursi algkooli kroonika». Vabariigi-aegsetest koolmeistritest paistsid seltsielus silma Olga Maran ja Helle Kahar.

Nursi kooli sõjajärgsetest juhtidest on kõige kauem töötanud sellel kohal Sella Kõiv — üle kolmekümne aasta (1951—

1982). Praegune direktor, mulle sügisel Nursis tööd alustanud Sirje Pakler, on viimase seitsmekümne aasta sees kümnes koolijuht. Tänu sõjajärgsete aastate õpetajate Kaljo Viijari, Jaan Häide jpt. entusiasmile on kool silma paistnud kogu Eestis.

Kooliõpetusest, mis käis paar päeva nädalas marcipäevast kuni lihavõttepäadeni, jõuti 1871. a. 4 päevani nädalas, kusjuures õppima pidi juba kolm talve. Opilasi oli Nursi koolides 25—30 piires.

Rahvusliku iseseisvuse kättevõitmine 70 aastat tagasi toimunud Vabadussõjas avas alghariduse jaoks uued rajajooned. Mindi kohe üle emakeelsele õpetusele (otsus 2. detsembrist 1918) ja seati sihiks 6klassiline algharidus (seadus 7. maist 1920). Koolis toimus tundide kaupa jaotatud aineõpetus, hakati õpetama võõrkeeli (saksa, 1933. a. inglise). 1930. aastatel Vastse-Nursis õpilaste arv stabiliseerub 80—100 piires.

Seitsmeklassilise koolikohustuse kehtestamisega tõuseb Vastse-Nursis 1951. a. õpilaste arv 160ni ja langeb seejärel aastakümne lõpul ligi poole võrra. Uus kasv õpilaskonnas toimub seoses üleminekuga 8kl. koolikohustusele. Kahetsusega peame siinjuures tunnistama veel sõsarkoolide Vana-Nursi ja Sänna algkooli likvideerimise tagajärgi vastavalt 1964. ja 1970. aastal. Praegune koolipiirkond on ehk väikestele lastele liigigi suur, aga ka lapsi pole palju. 68 õpilast, 14 õpetajat, 4 koolitöötajat — niisugune oli Nursi kool arvudes 1989. a. kevadel.

...Varjulise metsatuka taiba põliste pargipuude vahele varjunud Aijo jõe kauni veskiäärve kaldal asuv auväärne eas kool võtab tulijaid vastu nooruslike ja optimistlike värvitoonidega. Vanale kooli juurde viivale maanteele pöörates tunned, et aeg kulgeb siin mõõdukama, rahulikuma kiirusega. Suure ilma tormavad ja murdvad kiirused on koolist mööda juhitud.

Lõpetuseks tahaks kasutada väikese täiendiga «Võru Teataja» 1. märtsil 1927 toodud koolihoone pühitsemissõnumi rida: «Olgu kooli(maja) elupäevad kestvad — helged!»

UUNO OJALA